

Designed in the US, Made in China (by Taiwanese factories): Чи витримає співпраця західних компаній із Китаєм?

Автор: Каміла Гладікова

Після протестів на китайському заводі iPhone у листопаді минулого року, компанія Apple стикається з новим тиском на зменшення своєї залежності від Китаю. Однак, згідно з аналізом Financial Times, співпраця провідного американського технологічного бренду з Китаєм є фундаментальною складовою успіху як Apple, так і зростання Китаю як технологічного центру, і швидкі зміни неможливі.

У дев'яностих роках минулого століття Китай став синонімом дешевої продукції сумнівної якості, дешевих підробок світових брендів і скопійованих технологій. Хоч значна частина чеського населення все ще сприймає це як факт, реальність уже виглядає цілком по-іншому. Це можна добре проілюструвати на прикладі флагмана американського технологічного гіганта Apple, відносини якого з Китаєм потрапили в центр уваги ЗМІ після низки робітничих заворушень на фабриці в Чженчжоу, відомої як iPhone City.

Йдеться про один із гігантських заводів, який належить тайванській компанії Foxconn у КНР, де на той час працювало двісті тисяч людей. Протести, які спалахнули тут у листопаді 2022 року у зв'язку із суворими протиепідемічними заходами, запровадженими тоді урядом у Пекіні, виявили кілька слабких місць у співпраці великих західних компаній, як-от Apple, з авторитарним режимом Сі Цзіньпіна в Китаї.

Тестування ковідом на заводі iPhone

Проблеми, які вказували на нежиттєздатність китайської політики «нульової толерантності до ковіду» і, ймовірно, сприяли її подальшому скасуванню, почалися в гігантському промисловому комплексі Foxconn у провінції Хенань наприкінці жовтня минулого року. Соціальні мережі були переповнені

фотографіями та відео тисяч робітників, які прорвали бар'єри та, часто пішки, крокували до своїх домівок.

Промислове містечко, у якому працювало і проживало понад двісті тисяч працівників, влада закрила через масове поширення ковіду. Основну роль у неконтрольованому прориву з фабрики відіграв страх, спричинений урядовою протиепідемічною політикою та пов'язаною з нею пропагандою. Робітники Foxconn спостерігали за збільшенням кількості позитивних випадків у своєму оточенні та почали впадати в паніку через страх бути зараженими. Вони боялися не лише того, чим їх лякала останні три роки пропаганда, яка використовувала мільйони жертв ковіду в інших країнах світу для захисту власної політики, а і практичних наслідків. Позитивний тест на ковід стигматизував та завдавав багато проблем у повсякденному житті.

Під час карантину в комплексі Foxconn бракувало місць для ізолювання інфікованих. Вони проживали в гуртожитках, де працівники, переважно молоді двадцятилітні люди, розміщувалися по вісім і більше людей в одній кімнаті. Компанія часто не давала можливості своїм працівникам виходити із кімнат для придбання їжі. Тому наприкінці жовтня багато з них вирішили втекти з комплексу. Однак на той час ще діяла система медичних кодів, тому більшість із них не могли користуватися громадським транспортом і змушені були долати десятки кілометрів пішки. Пізніше компанія Foxconn вибачилася за ситуацію, і керівництво організувало спеціальні автобуси, які доставили тих, хто хотів залишити комплекс, до рідних міст. Водночас, за даними ЗМІ, компанія запропонувала високі винагороди тим, хто вирішить залишитися.

Після того, як тисячі робітників покинули фабрику, Foxconn найняв нових працівників, пообіцявши їм високі бонуси. Однак ситуація не покращилась, а обіцяні бонуси не виплатили, що наприкінці листопада спровокувало протести, які незабаром були придушені китайською поліцією.

Сильна медіалізація всієї справи в засобах масової інформації змусила Apple, для якої Foxconn є ключовим постачальником, 23 листопада принаймні коротко заявити, що керівництво «тісно співпрацює з Foxconn для вирішення вимог співробітників». За збігом обставин незабаром після цього виконавчий директор

Apple Тім Кук відвідав Вашингтон для приватних зустрічей із кількома законодавцями. Саме тоді одна із репортерів FoxNews намагалася конфронтувати його запитанням про права китайських працівників найбільшого постачальника Apple. Кук відмовився коментувати насильство поліції проти протестувальників і проблематичну співпрацю з комуністичним Китаєм.

Критика Apple

Наступник Джобса, який після смерті засновника Apple у 2011 році будував стратегію компанії на співпраці з Китаєм, взагалі мало спілкується зі ЗМІ. Цей епізод став надзвичайно неприємним досвідом для нього та для всієї компанії, що, ймовірно, певним чином вплине на її діяльність. Однак нещодавно опубліковане дослідження Financial Times показує, що будь-які зміни будуть дуже проблематичними і знадобляться щонайменше роки, перш ніж фірмі Apple вдасться перенести хоча б частину виробництва з Китаю куди-інде.

Хоч зараз посилюється критика співпраці американських компаній із Китаєм, автор статті Financial Times зазначає, що так було не завжди. Зокрема, він цитує Аарона Фрідберга, автора книги Getting China Wrong, який каже, що коли двадцять років тому компанія Apple починала свій бізнес із Китаєм, політики у Вашингтоні підтримували цю співпрацю «в надії, що вона допоможе поширювати демократичні цінності». Однак ситуація кардинально змінилася, особливо після приходу до влади Сі Цзіньпіна. Тиск щодо реструктуризації ланцюгів постачання та зменшення залежності від Китаю та його режиму посилювався під час адміністрації Трампа, коли почалися розмови про «торговельну війну» між двома найбільшими економіками світу. Згодом адміністрація Байдена продовжила в тому ж напрямку, намагаючись позбавити Пекін доступу до ключових американських технологій і передових напівпровідників.

Однак принциповий перелом стався під час епідемії ковіду, який повністю виявив ризики залежності від одного постачальника чи однієї країни. Закриття кордонів КНР навесні 2020 року та суворі локдауни, які супроводжували появу

омікрону у 2022 році, значно порушили ланцюги постачання компаній у всьому світі та функціонування міжнародної торгівлі.

Крім згаданої недостатньої диверсифікації постачальників, у випадку з Китаєм критики вказують на низку інших проблемних аспектів співпраці, від політичних та економічних до питань умов праці та прав працівників. Саме у зв'язку з компанією Foxconn, яка працевлаштовує понад 1,2 мільйона людей у КНР, кілька років тому почав з'являтися термін iSlavery, що позначає сучасну «рабську працю» людей, які працюють на виробництві цифрової електроніки.

Неподільні

Однак, незважаючи на згадані проблеми, аналіз Financial Times показує, що у випадку Apple від усталених шляхів і процедур не можна відмовитися відразу. Як пише Патрік МакГі в статті від 18 січня, «Китай пропонує [Apple] не просто робочі місця, а цілу екосистему процесів, створену протягом багатьох років».

Саме ця стратегія значною мірою зумовила стрімке зростання технологічного айсберга минулого десятиліття. Усе засноване на побудові дуже специфічного типу ланцюгів постачання. Деякі великі іноземні компанії пішли шляхом відкриття власних фабрик у Китаї, як правило, з метою закріпитися на китайському ринку, тобто ці фабрики переважно виробляють свою продукцію для китайського ринку. Однак цей вид співпраці досить вимогливий із погляду бюрократії, дотримання китайського законодавства та повної відповідальності за ведення бізнесу. Таким чином, переважна більшість співпраці відбувається на основі ланцюгів постачання, де іноземні компанії передають виробництво китайським субпідрядникам.

Однак компанія Apple не пішла ні одним ні другим шляхом і не передала своє виробництво в Китай, як інші компанії, а «побудувала дуже складні й дорогі операції з постачання та виробництва, чим свою долю глибоко пов'язала з Китаєм і таким чином відірватися від нього буде дуже непросто».

Фінансове заохочення...

Зростання Apple залежало від умов, які йому міг запропонувати Китай. З метою створення робочих місць і розвитку експертиз Пекін активно заохочував іноземні інвестиції та співпрацю за допомогою різноманітних стимулів, включно з податковими пільгами.

З 2009 до 2012 року Apple інвестував 7,3 мільярди доларів в обладнання — переважно це виробниче обладнання, яке було встановлено безпосередньо на заводах-постачальниках. Це забезпечило якість виробництва в обсягах, які були неможливими для інших технологічних компаній, та постійне експоненційне зростання компанії. Вирішальним щодо цього став 2009 рік, коли Пекін виділив 1,4 білйонів доларів суверенних позик на розбудову внутрішньої інфраструктури з метою подолання наслідків світової фінансової кризи. Через рік Apple випустила свій iPhone 4, а також перший iPad.

Тоді компанія Foxconn виграла контракт на виробництво. Вона працює з Apple ще з 2000 року, але завдяки підтримці китайського уряду компанія тепер могла запропонувати будівництво перших двох «фабрик-містечок» у Чженчжоу та Ченду. Невдовзі з'явилося ще одне в Шеньчжені, кожне з параметрами середнього західного міста з усією необхідною інфраструктурою та сотнями тисяч працівників.

...і робоча сила

Робітники на цих гігантських фабриках швидко змінюються через вимогливість і монотонність роботи, але натопи інших вмотивованих співробітників продовжують перебувати. Вони готові працювати в умовах, які неможливо уявити ніде на Заході. Основою є система, відома як 996: з дев'ятої до дев'ятої, шість днів на тиждень. Крім того, молоді китайці звикли переїжджати за роботою і не заперечують проти проживання у величезних за місткістю гуртожитках, у яких практично немає приватного життя і часу на дозвілля. Ці працівники також часто мають навички в галузях, для яких у західних країнах важко знайти кваліфікований персонал. Зараз у ланцюгах постачання Apple у Китаї працює приблизно 1,5 мільйона людей.

Крім того, у Китаї розташовано 42% усіх сертифікованих компаній ISO 9001 із системами управління високої якості, що налічує майже пів мільйона організацій. Це неможливо порівняти з жодною іншою країною світу, де таких компаній щонайбільше кілька десятків тисяч. Тому Apple не може просто ухвалити рішення перенести своє виробництво в інше місце саме з цієї причини, оскільки жодна інша країна не може запропонувати таких потужностей і рівня інфраструктури.

Дороги назад немає?

Експерти, опитані Financial Times, погоджуються, що компанія Apple зайшла у співпраці з Китаєм занадто далеко, незважаючи на зростання авторитаризму та погіршення відносин зі США після приходу до влади Сі Цзіньпіна. Зараз важко відмежуватися від Китаю. Йдеться не лише про короткострокові ризики, як-от блокування та протести наприкінці минулого року, які позбавили Apple приблизно шести мільйонів iPhone, необхідних у передріздвяний сезон. Набагато серйознішою загрозою є те, що протести привернули занадто багато уваги до того факту, що, за словами автора дослідження Financial Times, «найцінніший американський бренд усе більше прив'язується до найбільшого геополітичного суперника Америки».

Тому компанія стикається з критикою з боку найвищих посадових осіб американської політики. Політик-демократ і голова Комітету з безпеки Сенату США Марк Ворнер розкритикував компанію Apple за те, що вона пішла на поступки Пекіну, коли компанія нібито обмежила функцію обміну AirDrop для працівників Foxconn під час протестів у Чженчжоу. Зі свого боку сенатор-республіканець Джош Хоулі надіслав відкритого листа Тіму Куку, у якому попросив його, зокрема, подати план «диверсифікації ланцюжків постачання і виробничих мереж» і назвав відносини Apple з Китаєм «такими, які не витримують моральної та економічної оцінки».

Один із головних конкурентів Apple, корейська компанія Samsung, за останні роки фактично пішла з Китаю через зростання конкуренції та складні відносини між Сеулом і Пекіном. Однак КНР усе ще залишається найважливішим

постачальником і ключовим ринком для Apple. Понад 95% усіх iPhone, AirPods, Mac і iPad зараз виробляються в Китаї, і п'ята частина цих продуктів продається також у цій країні. За даними Financial Times, Apple уже намагалася перенести частину виробництва до Індії чи В'єтнаму, але тамтешні умови не можна порівняти з китайськими, і знадобляться роки, щоби створити такі ж ефективні системи, як у Китаї. Зв'язок американського технологічного гіганта з КНР найближчим часом, найімовірніше, не розірветься.